

Lesbrief

Auteur: Joke Reijnders
Illustrator: Sophie Pluim

Het papieren theater

Leeftijd: vanaf 9 jaar

Thema's in het boek:

Vriendschap, kunst, emancipatie,
veranderingen, het dagelijks leven,
vroeger-nu, impressionisme,
schilderen

Introductie

Het papieren theater gaat over Aurore, die al heel lang in het grote huis aan de rand van een Frans dorp woont. Als Gracie in hetzelfde huis komt wonen, zet ze het bestaan van Aurore volledig op zijn kop. Aurore merkt al snel dat de wereld van Gracie heel anders is dan die van haar. Tussen de twee eenzame meisjes ontstaat een vriendschap die niet alleen de grens tussen leven en dood overstijgt, maar ook een tijdsverschil van anderhalve eeuw.

Tijdens een bezoek aan het museum in het dorp ontdekken ze een bijzonder schilderij van het papieren theater van Aurore. Maar waarom is dat schilderij zo belangrijk? En komen ze er hierdoor achter wat Aurore in deze wereld houdt?

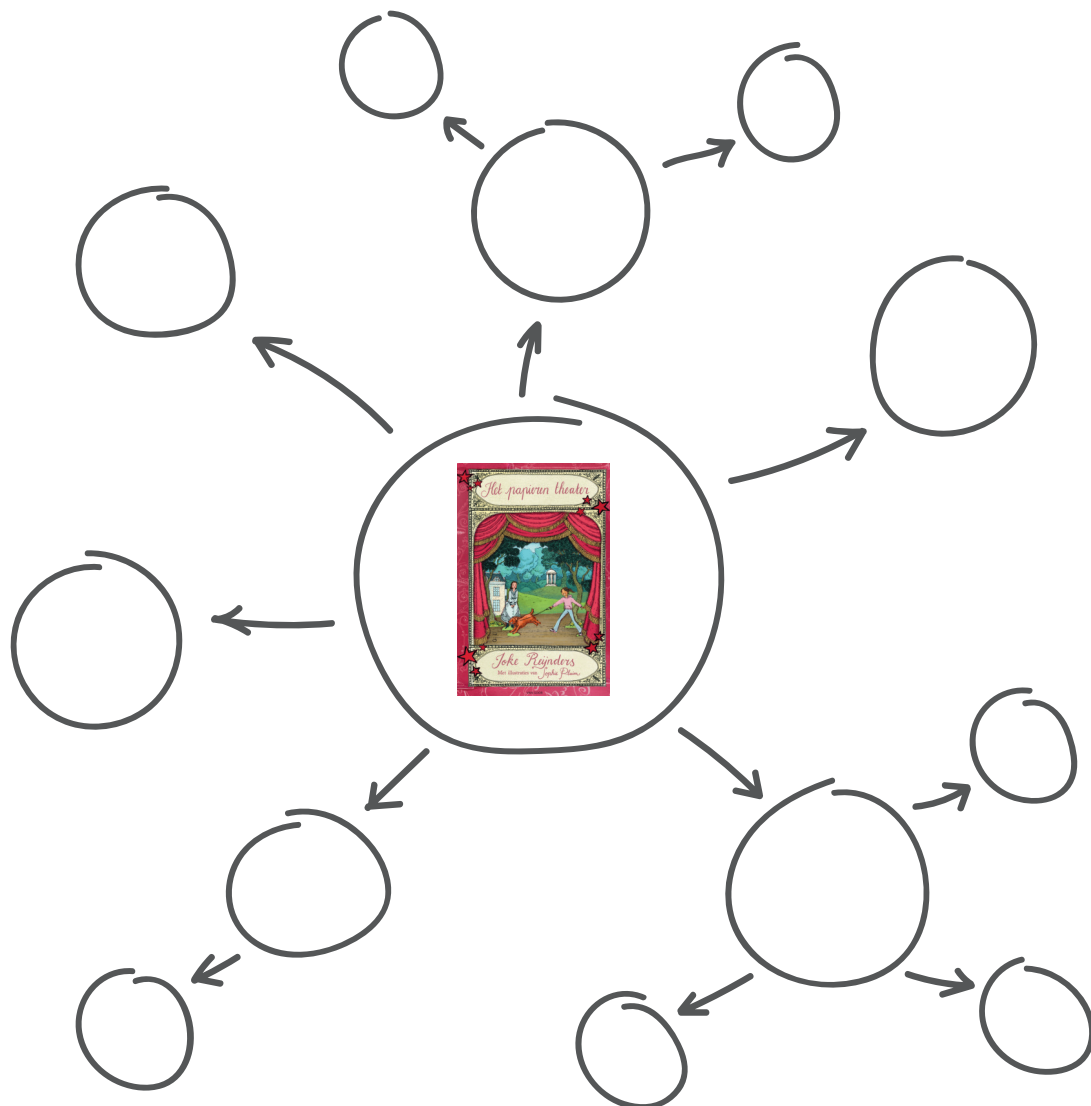
Het leven van Aurore

Opdracht 1

Laat de voorkant van het boek zien, laat kinderen eerst in een paar minuten in tweetallen of in groepjes nadenken over waar het boek over zou kunnen gaan.

Laat ze dat opschrijven in een mindmap.

Lees dan de achterkant voor en laat de kinderen de mindmap vervolgens aanvullen. Na het lezen van het boek kun je dan terugblikken of hun ideeën kloppen.

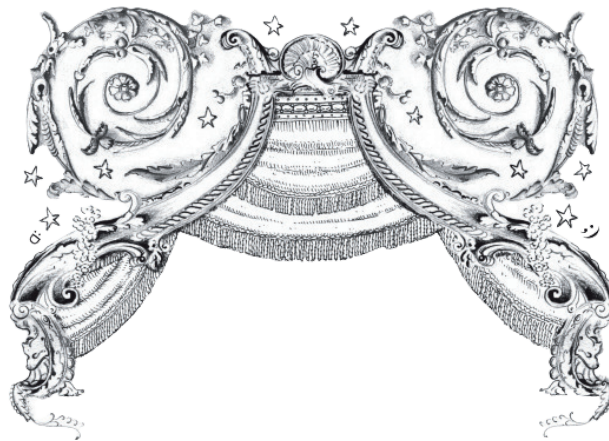

Opdracht 2

a) Lees de eerste twee hoofdstukken van het boek. Wat weet je na het lezen van de eerste twee hoofdstukken over hoe Aurore opgroeit en wat weet je over waar ze woont?

Aurore is rond 1860 geboren en groeide op in een welgestelde familie. Ze woont nu op de zolder van het huis dat ooit aan haar familie toebehoorde.

b) Stel je voor dat jij Aurore bent, hoe zou jouw veilige zolder eruit zien? Wat zou jij daar doen?

Opdracht 3

De vriendschap met Gracie zet het leven van Aurore op zijn kop. Aurore maakt voor het eerst echt kennis met het leven in de 21^e eeuw. Beide kinderen groeien op in een heel andere tijd: welke verschillen ontdek je tussen de twee kinderen in dit boek?

“Andere nieuwigheden had ik naar aanleiding van wat Gracie zei zelf kunnen invullen. Internet was bijvoorbeeld een eiland dat na mijn tijd bij ons in de buurt ontdekt moest zijn, of waar Gracie misschien met een vliegtuig snel even naartoe kon gaan. Er stonden bibliotheken en winkels, want Gracie zei vaak dat ze op internet informatie had gevonden en soms kocht ze er ook spullen.”

Uit Het papieren theater, p. 64

Opdracht 4

a) Wat is er in de wereld veranderd sinds Aurore zich op de zolder heeft gevestigd? Denk aan dingen die je nu niet meer ziet in het dagelijks leven en aan dingen die totaal anders zijn geworden. Denk ook eens aan wat jij op een dag allemaal doet, vanaf het moment dat je opstaat tot je naar bed gaat. Wat is voor jou heel normaal, maar voor Aurore onbekend?

b) Stel je voor dat jij op een ochtend wakker wordt en het is anderhalve eeuw later. Hoe zou de wereld er dan uitzien? Wat zou je doen op een dag? Welke uitvindingen zouden er inmiddels zijn gedaan?

Extra tip voor de creatievelingen!

Maak je eigen plakboek

Aurore hield erg van het maken van plakboeken. Ze vulde ze met plaatjes van mooie jurken, katten of boeken die ze had gelezen. Maak zelf een plakboek over je vakantie, over je lievelingsdieren, je lievelingskleur of gelezen boeken. Vul het met bloemen, favoriete sporters, acteurs, zangers, noem maar op!

Gebruik een oud leeg schrift, een plakboek of een bullet journal en plak hem vol met plaatjes, teksten, foto's, ansichtkaarten, entreekaartjes van de bioscoop of een museum, een brief die je hebt gekregen enzovoort. Versier je pagina's met tekeningen, washi tape, stickers – wat je maar leuk vindt.

De moeder van Aurore

“Mama vertelde graag dat ze dolblij was toen ik als klein kind had leren zitten. Vanaf dat moment zette ze me neer op het rode kleed in het atelier en maakte ze schetsen van me, die ze later uitwerkte tot een schilderij, terwijl ik speelde met blokjes hout of een oude, schoongemaakte verfkwast.

Aan de muren van het atelier groeide ik op, vanaf het eerste schilderij waarop ik in een witte jurk met mollige handjes met de varkensharenkwast speel. Je ziet hoe ik aan de hand van mijn vader mijn eerste stappen zet, hoe ik als peuter in de rozentuin wandel, me achter de kleinste boom in de boomgaard probeer te verstoppen, bloemen pluk met Prosper, naast de wieg zit van mijn pasgeboren broertjes, met mijn vader in de tuin zit en op mijn harp speel.”

Uit Het papieren theater, p. 35-36

De moeder van Aurore heet Amandine Dupont. Zij is gebaseerd op Berthe Morisot (dat spreek je uit als ‘Bert Morizoo’). Berthe Morisot leefde van 1841 tot 1895. Ze was een van de weinige vrouwelijke impressionistische schilders. Over het impressionisme lees je meer op pagina 9.

Berthe trouwde met Eugène Manet, een broer van de schilder Edouard Manet. Ze kregen samen een dochter, Julie Manet. Julie was voor Berthe een bron van inspiratie voor haar schilderijen, net zoals Aurore dat was voor haar moeder.

Berthe Morisot stuurde schilderijen in voor de eerste tentoonstelling van de impressionisten in 1874. Ze was bevriend met een aantal van haar collega-schilders, zoals Claude Monet, Auguste Renoir en haar zwager Edouard Manet.

Julie Manet, geschilderd door Pierre-Auguste Renoir

Edouard Manet heeft diverse schilderijen van Berte gemaakt. Een van de bekendste schilderijen vind je in de versie van illustrator Sophie Pluim in het boek:

Berthe Morisot, geschilderd door Sophie Pluim naar het origineel van Edouard Manet

Opdracht 5

a) Zoek op internet naar schilderijen van Berthe Morisot, waarop een kind staat afgebeeld (en die misschien geïnspireerd zijn op haar dochter Julie). Probeer kinderen van verschillende leeftijden te vinden (bijvoorbeeld een baby, een peuter en een kind van ongeveer jouw leeftijd). Zorg dat je ze naast elkaar kunt bekijken op de computer of print ze uit. Wat vind je van de schilderijen van Berthe Morisot? Zou je er een op je kamer willen hebben hangen? Waarom wel of waarom niet?

Verschillende schilderijen van impressionistische schilders, in een bewerking van Sophie Pluim

b) Net zoals bij Amandine Dupont is het werk van Berthe Morisot heel lang niet te zien geweest in musea, omdat er weinig aandacht aan vrouwelijke kunstenaars werd besteed. Pas in de jaren tachtig van de vorige eeuw kreeg Berthe Morisot haar eerste solotentoonstelling, waarbij dus alleen haar schilderijen getoond werden. Tegenwoordig is er meer aandacht voor vrouwelijke kunstenaars. Wat vind je daarvan? Is het belangrijk of de kunstenaar een man of een vrouw is voor het kunstwerk? Hoeveel mannelijke schilders kun je noemen? En hoeveel vrouwelijke?

c) Het volgende fragment verwijst naar de vriendschap tussen Berthe Morisot en Edouard Manet én naar de schilderijen die Berthe van haar dochter Julie maakte. Ga in tweetallen tegenover elkaar zitten en teken elkaars portret. Bespreek kort met elkaar hoe je het gaat aanpakken. Denk aan de positie van de ogen, positie van de neus, vorm van het gezicht etc. Gebruik voor een impressionistische stijl gouacheverf. Het zou helemaal mooi en heel erg passend zijn als je juf of meester voor deze opdracht biscuitjes en limonade kan regelen...!

“Mijn moeder was niet alleen een fantastische schilder, maar ook een perfect model. Ze bewoog zich niet. Dat was ze natuurlijk nog gewend van toen oom Cedric en zij voor elkaar poseerden. Soms maakte ze een opmerking over het weer, over de tweeling als er een woeste kreet in het huis klonk en een keer zei ze dat het puntje van mijn tong geen functie had bij het tekenen, dus dat die dan ook gewoon in mijn mond kon blijven. Na een tijdje begon ze toch te bewegen. Ze schoof wat in haar fauteuil en keek me vanuit verschillende hoeken aan.

‘Stil blijven zitten,’ maande ik.

Maar het duurde niet lang voordat ze weer bewoog. ‘Ik moet jónú tekenen,’ zei ze.

Ze belde en toen het dienstmeisje verscheen, vroeg ze om een schaal met petits fours (wat macarons, schuimpjes en biscuitjes) en twee glazen limonade.

Mama haalde haar eigen schetsboek tevoorschijn en zo zaten we tegenover elkaar, ieder met een zacht krassend potlood over het papier. We glimlachten naar elkaar als we op hetzelfde moment naar elkaar opkeken. Af en toe vroeg een van ons: ‘Pauze?’ en dan namen we allebei een koekje of een slok limonade voor we verder werkten.”

Uit Het papieren theater, p. 60-61

Lees meer over het impressionisme, de kunststroming van onder andere Berthe Morisot en Edouard Manet

Het impressionisme is een kunststroming, die ontstaan is in Frankrijk. De naam komt van een schilderij van Claude Monet, dat ‘Impressie, opkomende zon’ heet. In tegenstelling tot eerdere schilders wilde Claude Monet niet gedetailleerd de zonsopgang schilderen; hij wilde slechts een impressie, een beleving, meegeven van een kort moment. Een criticus noemde deze manier van schilderen spottend ‘impressionisme’. Maar de kunstenaars vonden dat een prima naam en organiseerden in 1874 hun eigen impressionistische tentoonstelling.

Beroemde impressionistische schilders zijn: Claude Monet, Pierre-August Renoir, Camille Pissarro, Edgar Degas en Alfred Sisley.

Berthe Morisot was een van de vier bekendste vrouwelijke impressionisten. De andere drie waren de Amerikaanse Mary Cassatt en de Franse Eva Gonzalès en Marie Bracquemond.

De vriendschap met Gracie

Langzamerhand went Aurore aan de veranderingen op haar zolder. De vriendschap met Gracie is heel belangrijk voor haar.

“Er waren dus wel degelijk dingen veranderd. Maar dit waren goede veranderingen en ze waren te overzien. Mijn nieuwe dag- en weekschema was veel beter dan het oude. Ik kon me niet herinneren wanneer ik voor het laatst zo tevreden was geweest. Ik had nieuwe dingen om me mee te vermaken en het allerbelangrijkste: een vriendin om mee te praten. Op deze manier kon ik nog wel anderhalve eeuw op de zolder blijven.”

Uit Het papieren theater, p. 64

Maar toch verandert er iets voor Aurore.

“Want hoe dol ik ook was op Gracie en hoezeer ik ook uitkeek naar haar bezoeken, het klopte niet. De beste vriendin van een meisje zou geen dood meisje op de zolder moeten zijn, hoe blij dat dode meisje ook was met haar nieuwe vriendin. Voor mij was er geen plaats meer op deze wereld, maar voor Gracie wel. En dus zat er maar een ding op: ik moest terug naar de kip, maar voor die tijd moest ik een vriendin voor Gracie vinden.”

Uit Het papieren theater, p. 91

Opdracht 6

Eigenlijk kiest Aurore in het boek wat voor goed is voor Gracie en niet voor haarzelf. Ze had immers nog wel anderhalve eeuw met hetzelfde leven door kunnen gaan en bevriend met haar kunnen blijven.

Wat betekent vriendschap? Hoe belangrijk is het voor jou? Heb jij je vriend of vriendin wel eens geholpen toen hij of zij problemen had? Snap je de keuze die Aurore heeft gemaakt?

Tot slot

De onderstaande opdrachten gaan over het gehele boek. Opdracht 7 is een vraag-antwoord-opdracht en opdracht 8 is een tekenopdracht.

Opdracht 7

- a) Zou jij willen leven in de tijd van Aurore? Waarom wel of waarom niet? Noem een paar voorbeelden uit het boek die jouw keuze ondersteunen.
- b) Welk personage in het boek zou jij willen zijn? En waarom?
- c) Waarom is het schilderij van het papieren theater zo belangrijk?

Opdracht 8

- a) In *Het papieren theater* staan prachtige zinnen, zoals: “Ik had gekeken naar het ballet van de takken in de bomen tegenover mij, die bij elke windvlaag dichter naar de grond leken te buigen, maar daarna weer triomfantelijk opsprongen”. Teken deze scène.
- b) Er komen ook allerlei begrippen voor die passen bij de negentiende eeuw. Denk aan onder andere meubels, (boudoir) kleding, schoenen en sieraden etc. Zoek eens uit hoe onderstaande kleding eruit ziet en teken het na.
 - 1) Hoe zien poffende mouwen en rijglaarsjes eruit? (p. 31)
 - 2) Wat is een chignon? (p. 99)

Antwoordenblad

Opdracht 2

Antwoorden in de volgorde van de tekst:

Aurore heeft een kinderjuf, die Nana wordt genoemd. Nana draagt een uniform. Het personeel woont in hetzelfde huis als Aurore en haar familie, op de bovenste verdieping, waar je met een simpele houten trap komt. De trap die voor de familieleden is bestemd, is mooier versierd, of is misschien van steen of marmer. De personeelsvertrekken zijn klein: elke kamer heeft twee bedden, twee kasten en een lampetstel om je te wassen. De vloeren zijn van planken, terwijl de kamers van de familie van Aurore parket hebben.

Aurore is een meisje, en daardoor in deze tijd minder van waarde. Jongens zijn stamhouders en kunnen de familienaam doorgeven.

Er is veel personeel in huis: dienstmeisjes, een onderwijzer, de kinderjuffrouw Nana, een gouvernante om Aurore les te geven, een butler, een kok...

Aurore en haar familie verplaatsen zich met een koets. Op het strand zijn badkoetsen, waar baders zich in een badkostuum verkleden, voordat ze gaan zwemmen. Aurore en haar grootmoeder dragen parasols bij zich tegen de zon.

Aurore maakt wandelingen met oom Cedric, de enige die echt aandacht aan haar besteedt. Samen verzinnen ze verhalen.

Opdracht 3

Gracie draagt bijvoorbeeld een broek, Gracies moeder werkt (ze is architect), er bestaan vliegtuigen. Gracie legt veel dingen uit, maar Aurore trekt zelf ook conclusies op basis van dingen die ze van Gracie hoort.

Opdracht 4

Nieuw is bijvoorbeeld: elektra, stromend water, douche, wastafel, radio, televisie, telefoon, mobiele telefoon, auto, computer, asfalt, snelweg, vliegtuig, teddybeer, balpen, stofzuiger, kleurpotloden, viltstiften, theezakje, kleurenfoto, film, kruiswoordpuzzel, pleister, koelkast, kauwgom, plakband, fiets, magnetron, atoombom, frisbee, bikini, sporten als tennis en voetbal en nog veel meer.

Maar er zijn ook dingen verdwenen: koetsen worden niet meer dagelijks gebruikt, badkoetsen al helemaal niet, bals worden niet meer gegeven, sommige beroepen zijn verdwenen (zoals de lantaarnaansteker, die de gaslantaarns in de straat aanstak, en de melkboer, die huis aan huis flessen melk verkocht), de korsetten die vrouwen droegen en de lange onderbroek worden niet meer gebruikt, de vélodipède is vervangen door de fiets.

Ter illustratie:

Een lampetstel

Een badkoets en een badkoets met baadster

Opdracht 5

a) Enkele voorbeelden:

Julie en Eugène Manet

Julie Manet (Berthe Morisot overleed toen Julie 17 jaar oud was. Op dit schilderij is Julie dus maximaal 17 jaar oud)

Julie en Eugène Manet, in het boek staat de versie van Sophie Pluim afgebeeld

b) Mannelijke schilders zijn bijvoorbeeld Rembrandt, Vermeer, Picasso, Van Gogh, Monet, Leonardo da Vinci, Michelangelo, Dalí.

Vrouwelijke schilders zijn bijvoorbeeld Berthe Morisot, Frida Kahlo, Niki de Saint Phale, Artemisia Gentileschi (uitgesproken als 'Gentileski'), Judith Leyster, Rosa Bonheur, Mary Cassatt, Marie Braquemond.

Opdracht 6

b) Mannelijke schilders zijn bijvoorbeeld Rembrandt, Vermeer, Picasso, Van Gogh, Monet, Leonardo da Vinci, Michelangelo, Dalí.

Vrouwelijke schilders zijn bijvoorbeeld Berthe Morisot, Frida Kahlo, Niki de Saint Phale, Artemisia Gentileschi (uitgesproken als 'Gentileski'), Judith Leyster, Rosa Bonheur, Mary Cassatt, Marie Braquemond.

Opdracht 7

c) Het schilderij van het papieren theater is belangrijk, omdat het de sleutel is waardoor Aurore naar de kip kan gaan. Aurore wilde weten wat haar verrassing was, maar heeft oom Cedric beloofd niet op zoek te gaan. Op het moment dat Gracie en Aurore de wandschildering van het papieren theater (waarvan een kleine kopie in het museum met het werk van Cedric Mallarmé hangt) ontdekken, wordt Aurore zwakker en lost steeds een beetje meer op, tot ze uiteindelijk in zee haar familie hervindt.